

Прислівники в українській і хорватській мовах

Grbavac, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:438980>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ISTOČNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI

KATEDRA ZA UKRAJINSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Ana Grbavac

Прислівники в українській і хорватській мовах

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Oksana Timko Đitko, red. prof

Zagreb, 2020.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Прислівник як частина мови	4
Прислівник у граматиках.....	6
Прислівник в українських граматиках	6
Прислівник у хорватських граматиках	7
Семантичні розряди прислівників	11
Означальні прислівники.....	11
Обставинні прислівники	18
Прислівники способу дії	22
Модальні прислівники	23
Словотвір прислівників	25
Відіменникові прислівники	25
Відприкметникові прислівники.....	27
Відчислівникові прислівники	29
Відзайменникові прислівники.....	29
Віддієслівні прислівники	32
Висновки	36
Література	38

Вступ

Прислівники - це, на відміну від інших типів слів, тип, навколо якого існує багато різних думок. Серед граматиків є багато розбіжностей щодо прислівників, а мета цієї роботи - з'ясувати деякі точки зору, показати відмінності та схожості між українськими та хорватськими прислівниками, їх поділ, формування та подібне.

Синтаксичні функції прислівника завжди виникали суперечливі погляди, зокрема щодо визначення його місця серед інших частин мови. Морфологічна специфіка прислівника виявляється в тому, що прислівники є незмінними словами, окрім варіювання словоформ за ступенем порівняння, яке властиве тільки прислівникам із суфіксами -о, -е, і прислівникові не властиві граматичні категорії, представлені у системі інших повнозначних частинах мови. Традиційно прислівник кваліфікують як повнозначну незмінювану частину мови із загальним категорійним значенням непроцесуальної ознаки дії, стану і якості. Але щодо семантичного та синтаксичного вивчення прислівника у мовознавців немає єдиної думки. Прислівники склалися, витворилися з інших частин мови. Тому вони морфологічно співвідносні з іменниками, займенниками, прикметниками, числівниками та дієсловами, від основ (коренів) чи граматичних форм яких вони здебільшого й утворені. Адвербіалізацією називають перехід слів інших частин мови в прислівник. У прислівник переходять іменники, прикметники, числівники та дієслова. Залежно від цього виокремлюють чотири види адвербіалізації: відіменникову (Літом хто гайнує, той зимою голодує, укр. прислів'я), відприкметникову (Синьо спалахнула ріка, Г. Тютюнник), відчислівникову (Начетверо розкопана, Розрита могила, Т. Шевченко) та віддієслівну (Мовчки предки наші в полі, Мовчки спочивають, П. Куліш).

В українських граматиках, опублікованих до середини 19-ого століття, до прислівників були включені різні слова, ті, які сучасні граматики розглядають як частки, сполучники, вигуки та прийменники, а прислівниками також вважалися відмінки та прийменникові вирази та цілі речення. Причиною цього є змішання морфологічних та синтаксичних критеріїв, тобто нерозрізнення типу слова від функції слова - тому прислівник як тип слова прирівнюється до ролі прислівникової ознаки. Змінюючи синтаксичну роль, прислівники також змінюють належність до типу слова, і таким чином вони переходять в сполучники, прийменники та частки.

Прислівники - слова незмінні. Лише якісні прислівники можуть приймати ознаки вищого та найвищого ступеня порівняння, не набуваючи при цьому здатності відмінюватися за відмінками, як це маємо у прикметниках. Прислівники вважаються незмінними словами в хорватських граматиках, за винятком граматики *Hrvatska gramatika* (Barić E. та інші, 1995), де вони розміщені в групі змінних або частково змінних слів.

Одна з подібностей в українській та хорватській граматиці полягає в тому, що в їх граматиках прислівник у реченні пов'язується з дієсловом, виконуючи роль обставини дії, наприклад: Синіла (де?) навкруги далечінь (Гонч.); Дорога все глибше (як?) врізалась в ущелину, зверху (звідки?), зі скель, покапувало (М. Ол.). Може також пов'язуватися з прикметником або іншим прислівником, служачи для вираження ознаки якості у ролі обставини міри, ступеня: Ось зовсім (наскільки?) близько з води виходилась гостра скеля (Баш.); Коли моя білява донька виросте, я буду надто (якою мірою?) старий (Досв.). Рідше прислівник входить у зв'язок з іменником, виконуючи роль неузгодженого означення: Карлос вибрав шлях (який?) направо, Гвідо вибрав шлях (який?) наліво (Л. У.). Менш типовою для частини прислівників є роль присудка в односкладному реченні: Тихо, пустельно, мов на краю світу (Гонч.).

Більшість мовознавців стверджують, що прислівники - це самостійні слова, слова, які мають лексичне значення, вони самозначні. Вони мають таке значення, коли їх додають до дієслів, але чи вони також мають його, коли вони додаються до іменників, займенників, прислівників, прикметників, чисел та прийменників?

Прислівник як частина мови

Основними морфологічними одиницями є частини мови. Саме в частинах мови найпоказовіше відображаються особливості морфологічного ладу української мови, зокрема сукупність морфологічних категорій та їхніх грамем, словозмінна морфеміка, співвідношення синтетизму й аналітизму в морфологічній структурі мови. За комплексним критерієм вирізняються п'ять частин мови в таких ієрархічних стосунках: іменник та дієслово як центральні частини мови і прикметник, числівник та прислівник як периферійні частини мови. (Вихованець, 2004:12)

Клас прислівників виокремлюється своїми синтагматичними, а не лексичними особливостями. Прислівник не має свого специфічного лексичного значення, воно ґрунтується на лексичному значенні прикметника, дієслова, числівника та іменника, тому у прислівниковій синтагматичній позиції можуть траплятися компоненти з лексичним значенням статичної ознаки (якості), кількості, процесу і предмета.

Коли ми говоримо про морфологічні ознаки прислівників, вони не мають форм словозміни. Ступені порівняння мають тільки прислівники на -о, -е, утворені від якісних прикметників: тепло - тепліше - найтепліше, добре - краще - найкраще. Потім, у них наявні властиві тільки прислівникам словотворчі суфікси -о, -е (міцно, добре), -у, -ому, -єму (-єму), які разом з префіксом по- утворюють прислівники: по-українськи, по-французьки, по-моєму. Вони теж мають лексичну і словотворчу співвідносність з усіма відмінюваними частинами мови, зокрема з іменниками (зверху, напам'ять, вгору), прикметниками (швидко, весело, гаряче), числівниками (удвоє, учетверо, по-перше), займенниками (по-моєму, по-нашому), дієсловами (навсидячки, мовчки). Ця співвіднесеність дає змогу з'ясувати походження та творення прислівників.

Виконуючи у мові свої власні семантико-стилістичні функції, прислівники служать своєрідними означеннями до прикметників, дієслів та інших прислівників. Прилягаючи до інших слів, вони конкретизують їх значення, вказують на певні деталі, виділяють окреме з загального. Крім того, прислівники підсилюють назви ознак, уточнюють, підкреслюють їх. При дієсловах вони посилюють вираження певної діяльності, при прикметниках створюють відтінок епітетного типу, висуваючи на перший план їх метафоризовані ознаки. В хорватській мові прислівники теж пояснюють значення дієслова або уточнюють його. Отже, функція прислівника у мові - в основному уточнювальна, увиразнювальна, підсиллювальна, а прислівник - це частина мови, яка сформувалася на основі слів інших повнозначних частин мови, зокрема прикметників, іменників, займенників, числівників і дієслів.

Прислівник у граматиках

Прислівник в українських граматиках

В українському мовознавстві є два протилежні погляди на статус прислівника в системі частин мови та різними способами поділяють їх лексичні одиниці. На одній стороні є М. Плющ та інші, які розглядають прислівник як окрему незмінну повнозначну частину мови серед інших самостійних частин мови із загальним категорійним значенням непроцесуальної ознаки дії або стану, іншої непроцесуальної ознаки або предмета. На відміну від своїх попередників, граматики як наприклад Вихованець, вважають прислівник як самостійну, але абсолютно периферійну частину мови, категорійне значення якої ґрунтується на чотирьох повнозначних частинах мови, для якої характерна морфологічна безкатегорійність і незмінність. Нижче записано визначення прислівника знайомих українських мовознавців.

У граматиці української мови донедавна прислівник визначали як окрему повнозначну частину мови, що виражає якісну або кількісну ознаку дії чи стану, ознаку ознаки. Однією з найхарактерніших рис, за якою він відрізняється від інших повнозначних частин мови, вважали незмінність (невідмінюваність і недієвідмінюваність) його одиниць, що зумовило відсутність у них морфологічної парадигми; іншим лексико-граматичним класам незмінних слів його протиставляли за наявністю в нього, крім граматичного, самостійного лексичного значення (Вихованець, 2004:298).

Прислівник - це самостійна, але абсолютно периферійна частина мови, що ґрунтується на чотирьох повнозначних частинах мови - прикметникові, дієслові, числівникові та іменникові, яка виражає ознаку іншої ознаки, вживається в структурі речення в позиції детермінанта і в придієслівній позиції другорядного члена речення, поєднується з опорним реченням та з опорним дієсловом зв'язком прилягання, та для якої характерна морфологічна безкатегорійність і незмінність (Вихованець, 2004:299).

Прислівники - лексико-граматичний клас незмінних (невідмінюваних і недієвідмінюваних) повнозначних слів, співвідносних за походженням з іменами і дієсловами. Від інших повнозначних слів прислівники відрізняються відсутністю морфологічної парадигми і неможливістю бути підведеними під будь-який тип відмінювання чи дієвідмінювання (Білодід, 1969:430).

Можна зробити висновок, що у мовознавстві не існує однозначного погляду на прислівник як частину мови, а те саме стосується і хорватської мови.

Прислівник у хорватських граматиках

„**Sutradan** je pred školom prštao smijeh i razgovor. Dok su neki **već odavno** čekali da ih podvornici puste u školu, **dotle** mnogi **još** nisu ni pošli od kuće. **Tako** je **uvijek** s đacima. Jedni dolaze **prerano**, drugi kasne i **onda** trče što ih noge nose, mašući **žestoko** torbama" (Ivan Kušan, Domaća zadaća).

Повідомлення про дію чи подію іноді містить інформацію про час, місце, спосіб чи інші обставини, за яких ця дія чи подія здійснюється. Якщо оповідач не подає цієї інформації, слухач задасть йому питання: де? коли? як? чому? Оповідач іноді відповідь на ці запитання лише одним словом:

Сміх спалахнув ... де? ... там, десь

...коли? ... наступного дня, тоді

"Інваріантні типи слів, які найчастіше додаються до дієслів для позначення місця, часу, способу, причини, мети та кількості дій, називаються прислівниками" (Težak, Babić, 1996:133).

"Прислівники - це слова, які приєднуються до інших, як правило, повнозначних слів, щоб визначити їх ближче" (Barić, 1995:273).

Прислівники в хорватських граматиках не описані широко, але вони мають багато способів утворення. У формуванні прислівників беруть участь такі способи утворення: суфіксальне утворення (*isprva – isprvice*), префіксальне утворення (*brzo – prebrzo*), префіксально-суфіксальне утворення (*bez obzira – bezobzirce*), складно-суфіксальне утворення (*na dvije noge – dvonoške*), злиття (*niz brdo – nizbrdo*). Внески також створюються шляхом трансформації.

Суфіксальне утворення

Прислівники, мотивовані прикметниками та числами, утворені суфіксами -o / -e:

lijep – lijepo, pametan – pametno, visok – visoko...

divlji – divlje, vruć – vruće...;

prvi – prvo, sedmi – sedmo, trideseti – tridesetero...

treći – treće...

Прислівники, мотивовані прикметниками, які закінчуються на *-ski/-ki* утворені суфіксом *-i*:

studentski (studentski život) – studentski (živi studentski)

junački (junački postupak) – junački (ponio se junački)

Прислівники, що означають наближення, також мотивовані числами, десятками та числами, які закінчують на *-est*. Їхнє творче значення підкреслюється суфіксом *-ak*: Ці прислівники названі, але вони не мають усіх форм.

deset – desetak, dvanaest – dvanaestak, devedeset – devedesetak, osamnaest – osamnaestak, trideset – tridesetak...

з йотованою основою: *stotina – stotinjak*.

З іншими числами наближення підкреслюється прислівником *oko dvije stotine, oko šezdeset devet...*

Оскільки числівники є обмеженою категорією, родючість зразків формування також обмежена.

З інших типів слів прислівники утворені суфіксами: *-ačke, -ce, -ice, -imice, -ke, -as, -os, -us, -a, -i*:

-ačke: glava – glavačke...

-ce: doslovno – doslovce, nahero – naherce, uzastopno – uzastopce...

-ice: časom – časomice, dan – danomice, dio – djelomice, jedva – jedvice...

s alternacijom ije/je: dijelom – djelomice...

-imice: u hrpama – hrpimice, kao u igri – igrimice, mjesto – mjestimice...

s alternacijom ije/je: strijela – strelimice...

-ke: ležeći – ležečke, sjedeći – sjedečke, puzeći – pužečke, žmireći – žmirečke...

-as: *dan – danas, jesen – jesenas, noć – noćas, večer – večeras...*

-os: *jutro – jutros, ljeto – ljetos, proljeće – proljetos...*

-us: *zima – zimus,*

-a: *dom – doma,*

-i: *ljetno – ljetni,*

з палаталізованою основою: *naopako – naopake...*

Слід відрізнити суфікс *a* від розширення в деяких випадках, наприклад *nekad – nekada, sad – sada...*

Префіксальне утворення

Кілька префіксів беруть участь у префіксальному утворенні прислівників.

o- *lako – olako, srednje – osrednje...*

polu- *glasno – poluglasno, lijevo – polulijevo, mrtvo – polumrtvo, ozbiljno – poluozbiljno...*

pre- *daleko – predaleko, krasno – prekrasno, veselo – preveselo, žalosno – prežalosno...*

pro- *hladno – prohladno...*

ne- *sretno – nesretno, veselo – neveselo...*

u- *desno – udesno, lijevo – ulijevo...*

prek(o)- *jučer – prekjučer, sutra – preksutra i prekosutra*

Деякі з цих префіксів також беруть участь у префіксальному формуванні прикметників, тому прислівники, похідні від них, мають те саме значення, як прикметники з тим самим префіксом: зменшувальне (*osrednje, prohladno*), допоміжне (*preveselo*), негативне (*nesretno*)...

Префіксально-суфіксальне утворення

Прислівники префіксально-суфіксального утворення мотивовані прийменниковим виразом. У творчому процесі прийменник стає префіксом, а до

основи додаються суфікси, серед яких більш плідними *-ce, -ice, -ke*: *bez obzira – bezobzirce, na glavi – naglavce, po imenu – poimence...*; *uz brdo – uzbrdice...*,

з палаталізованою основою: *po boku – pobočke, po truhu – potrbuške*.

Складно-суфіксальне утворення

Прислівникові сполуки рідкісні: несуфіксальні: *kako – svakako, gdje – gdjegdje, kada – katkada...*; суфіксальні: *na četiri noge – četveronoške, po strani od pravoga puta – stranputice...*

Злиття

Більш постійні адвербні вирази стають прикметниками шляхом злиття. Найчисленніші сполучники утворилися шляхом злиття прийменників з різними типами слів: *od oka – odoka, u vjetar – uvjetar, u desno – udesno, do gola – dogola, za tim – zatim, za uvijek – zauvijek*. З'єднуючи число, прислівник чи займенник із звуковою послідовністю *put* утворюються прислівники кількості: *dvaпут, triпут, stoput..., mnogoput..., kojiput...* Приклади фраземного злиття є: *ako Bog da – akobogda, Bog zna – bogzna, da Bog da – dabogda, žali Bože – žalibože...*

Прислівники, створені шляхом злиття можна розділити на дві групи:

1. зв'язки, які вживаються у абсолютно переносному значенні, тому вони стали справжніми прислівниками і пишуться як одне слово: *naglas (glasno), naime (to jest, drukčije rečeno), napolje (van), napolju (vani), odoka (približno), smjesta (odmah)...* Особливо це стосується прислівників, у яких друга частина не використовується самостійно або не використовується в характері, з яким вона потрапляє у прислівник: *bezbroj, dovijek, uvijek...*
2. зв'язки, які все частіше використовуються як обставини, і хоча вони мають перенесене значення або вживаються у фразеологічному, ідіоматичному значенні, вони все ж є більш обставинами, ніж прислівниками: *bez traga, bez sumnje, bez muke, na izmaku, na primjer, na silu, u jesen...* "Якщо немає особливих причин, такі приклади слід вважати обставинами і писати їх окремо" (Težak, Babić, 1996:194).

Семантичні розряди прислівників

Означальні прислівники

За семантико-синтаксичними ознаками прислівники поділяють на два розряди: 1) означальні прислівники, які ґрунтуються на вихідних прикметниках, уподібнюючись до них за семантико-синтаксичними особливостями (*весело, широко, гарно, глибоко, легко*); 2) обставинні прислівники, що співвідносяться з підрядними детермінантними (обставинними) частинами в складнопідрядному реченні, виражаючи ті семантико-синтаксичні відношення, якими пов'язуються відповідна підрядна частина з головною (*вранці, вдень, спочатку, довіку, навколо*) (Вихованець, 2004:302). Вони також можуть бути безособово-предикатні.

Означальні прислівники виражають якісні ознаки дії або стану (швидко бігти, міцно спати) та спосіб вияву їх, міру або ступінь (підкуватися по-батьківськи, занадто вразлива натура, утрічі більша вага). Вони виступають переважно в переддіслівній позиції, так само, як і прикметник щодо опорних іменників, а такий випадок загалом і в хорватській морфології, пор.:

<i><u>весело</u> жити</i>	<i><u>веселе</u> життя</i>
<i><u>голосно</u> співати</i>	<i><u>голосний</u> спів</i>
<i><u>тихо</u> спати</i>	<i><u>тихе</u> спання</i>

Означальні прислівники становлять великий за обсягом розряд слів, тому що адвербіалізуватися можуть усі якісні прикметники. Серед них прислівники *байдуже, біло, весело, високо, гарно, добре, довго, зелено, ласкаво, мило, радісно, сумно, тихо, хороше, червоно, чорно, широко, ясно, яскраво* та ін.

Приклади:

1. *Поети мають таке право - Вмирати гордо за народ* (Г. Чубай).
2. *Трави й квітки хутко вбираються в білі свити* (О. Олесь).
3. *Розцвівся пишно мій садок* (М. Вороний).

Означальні прислівники поділяються на три групи: якісно-означальні, способу або образу дії та кількісно-означальні.

Якісно-означальні прислівники вказують на якісну ознаку іншої ознаки та відповідають на питання *як?* Прислівники цієї групи відносяться переважно до дієслова, рідше - до прикметника, напр.: „Співає весело і сміливо, могутнім чудесним голосом, яким обдарувала його природа, співає для себе, а криничанські діти слухають його, сумовито стоячи з веслами по садках, а урядник уже сварться на нього (Данька) з берега" (О. Гончар); „Над незвично тихим селом місяць розплескує прозорі потоки" (М. Стельмах). Якісно-означальні прислівники мають форми ступенів порівняння. Якісно-означальні прислівники на -о, -е, що співвідносні з якісними прикметниками середнього роду, можуть утворювати невідмінювані форми ступенів порівняння, омонімічні до ступенів порівняння якісних прикметників у формі середнього роду. Розрізнити такі омонімічні форми можна тільки в контексті. Ступені порівняння прислівника завжди відносяться до дієслова, а ступені порівняння прикметника - до іменника:

<p>„Бувають темні дні розлуки: Нічого серце не бажає, А тільки прагне швидше муки, На <u>краще</u> щастя не зважа" (П. Грабовський).</p>	<p>„Андрій підняв очі. І вони на мить зупинились і кинули далекий погляд кудись у простір, поза стіни, поза хату - і зразу стало ясно йому, що справді фабрики не буде, що то дурні надії, що <u>краще</u> б він не варив риби, яку можна було продати та купити хліба" (М. Коцюбинський).</p>
--	--

Перший ступінь порівняння прислівників, подібно до прикметників, утворюється за допомогою суфіксів -ш-е, -іш-е. При цьому в основі прислівників відбуваються ті ж морфологічні явища, що й при творенні першого ступеня порівняння прикметників. Зокрема, відбувається подібний фонетичний процес: асиміляція й дисиміляція; основи на приголосні г, з, ж у сполученні з суфіксом -ш-е змінюються на -жч-е, а корені на приголосний с з приєднанням до них суфікса -ш-е дають -щ-е: *близько - ближче, дорого - дорожче, дуже - дужче, високо - вище*. При творенні першого ступеня порівняння прислівника за допомогою суфікса -іш-е в основі прислівників змін у системі приголосних не відбувається: *зручно - зручніше, голосно - голосніше* і под.

Форми другого ступеня порівняння прислівників утворюються за допомогою префікса най-, який додається до прислівників у формі першого ступеня: *найкраще,*

найгірше, найсміливіше, найпотужніше, найголосніше і т. д. Це дуже схожий спосіб творення на спосіб творення другого ступеня порівняння прислівника в хорватській мові. Для підсилення форм другого ступеня порівняння прислівників часто використовуються частки як, що, які вказують на зростання ступеня ознаки, напр.: „...Сахно зібрала всі свої сили і кинулася плисти **щонайшвидше**“ (Ю. Смолич).

В хорватській мові, прислівники, що виражають спосіб або кількість, і деякі з них, що означають місце і час, можуть порівняти вираження меншої чи більшої кількості, більшої чи меншої інтенсивності, більшої чи меншої різниці у часі та просторі, наприклад *Došao si brzo, brže nego sam se nadao. Dobili smo više nego vi. Najbrže leti avion. Samoću najmanje osjećam kad sam sam. Moja je kuća dalje nego tvoja. Bio sam najbliže pa sam mogao sve najbolje vidjeti. Ustajao je ranije nego ostali. Sunce je počelo zalaziti sve kasnije, noći su bivale sve kraće. Morao bi manje jesti, pa ne bi bio tako debeo.*

Такі прислівники можна вважати окремим словом, і, як це іноді робиться в словниках, можна вважати формами одного і того ж слова, наприклад *brže* визначається як форма порівняння від *brzo*, *najmanje* як форма порівняння від *malo*, *dalje* як форма порівняння від *daleko*.

Від прислівника *blizu* форма порівняння є *bliže*, прислівники *dosta*, *puno*, *mnogo* мають спільну порівняльну форму *više*, *najviše*, а *malo* має форми *manje* і *najmanje*.

Порівняльні форми мають форму прикметників ср. р. (лише іноді їх наголос є у певній формі, а іноді як у невизначеній формі), наприклад *brzo – brže, lijepo – ljepše*.

Приклад:

*Ništa mi nije **ugodnije***

Nego u šetnji Zrinjevcem

Susresti dragog prijatelja,

I riječ, dvije,

I na rastanku, sam,

*Poći **dalje** i slušati*

Daleko, u visinama,

Tiho sviranje orgulja.

(Dragutin Tadijanović, Ništa mi nije...)

"Якісні прислівники на -о, -е, співвідносні з емоціонально забарвленими прикметниками, можуть виражати суб'єктивну оцінку за допомогою таких суфіксів, які характерні головним чином для розмовної мови. У художніх творах вони вживаються з певною метою, а саме з метою стилізації під народну розмовну мову" (Білодід, 1969:438). Для прислівників характерні такі суфікси суб'єктивної оцінки: 1. Суфікс -енько (-еньку) вносить відчутний відтінок пестливості, напр.: "А далі, брате мій, потихенько, помаленько почав я укоськуватъ її..." (М. Коцюбинський); 2. Суфікс -есенько (-есеньку) збільшує відтінок пестливості, напр.: „У неділю та ранесенько, Та ще до схід сонця, Ой, плакала Морозиха, Сидя край віконця" (нар. пісня); 3. Суфікс -ісінько (усінько) збільшує відтінок пестливості, напр.: „Стражник знову почав спокійнісінько йти рядом з нами" (О. Гаврилюк).

Приклади:

1. Досвіток світає раніше, а вечір вечоріє пізніше, сонце все вище й вище спливає у небеса (Є. Гуцало);

2. Я тебе за те люблю найбільше, чого ти сам в собі не розумієш (Леся Українка).

Прислівники способу або образу дії вказують на спосіб дії і відповідають на питання яким способом? (*гуртом, уплав, по-нашому, по-материнському*).

Приклад з української поезії:

„Поки батько встане

Та розкаже по-нашому

Про свої гетьмани."

(Т. Шевченко, Гайдамаки);

„А той нишком у курточку

Гострить ніж на брата.“

(Т. Шевченко, Сон)

Кількісно-означальні прислівники виражають ступінь інтенсивності дії або міру чи ступінь вияву якісної ознаки і відповідають на питання скільки? наскільки? якою мірою? як багато? (*двічі, утричі, дуже, надзвичайно*). В хорватській мові кількісні прислівники теж можуть означати:

1. рівень ознаки (із прикметниками та прислівниками, що походять від прикметників): *Bio je dovoljno svjež da nastavi put. Cijeli je kraj bio nekako tužan. Radili su neobično brzo. Na brodu je bilo razmjerno mnogo putnika. Primili su nas sasvim prijateljski.*

2. інтенсивність дії (з дієсловами): *Zнала je da se nećeš nimalo razveseliti što moraš kući. Donekle sam se iznenadio kad su se pojavili nepoznati ljudi. Ne zadržavaj me, vro se žurim. Malo trčim, malo hodam pa se ne umorim mnogo.*

3. незліченну кількість (із іменниками чи іменниковими займенниками): *Došlo je nešto izletnika. Prošle je zime bilo mnogo snijega. U životu je imao malo radosti. Mnogo ih je nestalo u ratnom vihoru.*

Тобто, кількісні прислівники відповідають на питання: *koliko? koliko puta?*

Koliko? – ovoliko, toliko, onoliko, nekoliko, ikoliko, malo, premalo, nimalo, pomalo, manje, više, previše, mnogo, premnogo, dosta, odveć, još, opet, ponovo, iznova, sasvim, potpuno, djelomice, djelomično, jedanput, dvaput, tripud ітд.

Приклади:

1. *Samotan lutam večernjim ulicama.*

Na svakom uglu, visoko, svjetiljka sja:

Stotinu uglova, stotinu svjetiljaka,

Al nigdje nema tebe. Tebe nema.

(Dragutin Tadijanović, Lutanje)

2. *U tome selu ima puno jablana.*

Oni rastu uz potoke i uz rijeke,

u vodi se previju ko jegulje

...

Najviše jablana ima u mome selu,

u njima se tice gnijezde,

u njima se zapliću oblaci

i zvijezde kroz njih jezde.

(Jure Kaštelan, Jablani)

Щодо хорватської мови, є якісні або так звані способові прислівники. Способові прислівники відповідають на питання: *kako? kojim načinom?*

Kako? – ovako, tako, onako, nikako, nekako, ikako, kojekako, svakojako, kriomice, strelimice, ničice, nemilice, neopazice, potajice, poimence, jatomice, nasumce, strmoglavce, četveronoške, potrbuške, naglavačke, sjedečke, ležečke, naopako, nauštrb, napamet, naglas, napreskok, iznenada, odjednom, jedva, svejedno ітд.

Приклади:

1. *U bolesničkoj mojoj bijeloj sobi*
Na stoliću je crvenožuta jabuka.
*Gleda me **netremice**, kao da mi hoće*
Kazati: Od trenutka čim si stupio
(Dragutin Tadijanović, Što mi je šaputala jabuka)
2. **Neopazice** *ušao si u mlado moje srce...*
(Dragutin Tadijanović, Ad honorem et gloriam)
3. *Tad stojim na mjestu i gledam bijednike*
*Kako **šutke** odlaze, nakon pranja suđa iz kog su gutali.*
(Dragutin Tadijanović, Golubovi, sirotinja i ja)
4. *Ponad livade zelene*
Poletješe grlice
Strelimice
Jedna za drugom.
(Dragutin Tadijanović, Grlice)

5. *Za vinogradom svetim, neveselim,*

Neopazice *nestaje*

Mladost moja, sjenka blistava.

(Dragutin Tadijanović, Tužbalica za vinogradom)

Способові прислівники виникають від прикметників:

А) від основного, вищого та найвищого ступня порівняння якісних прикметників:
blago, blaže, najblaže, brzo, brže, daleko, dalje, hitro, hitrije, jako, lako, lijepo, teško, teže, najteže, tiho, veselo, zlo, žestoko ітд.

Ці способові прислівники відрізняються від прикметників середнього роду однини тим, що прикметники відповідають на питання *kako*, а прикметники відповідають на питання *kakvo*.

ПРИСЛІВНИКИ	ПРИКМЕТНИКИ
<i>Dijete se igra (kako?) veselo.</i>	<i>Dijete je (kakvo?) veselo.</i>
<i>Jelen trči (kako?) brzo.</i>	<i>Lane je (kakvo?) brzo.</i>
<i>Govorili su (kako?) tiho.</i>	<i>Pričanje je bilo (kakvo?) tiho.</i>
<i>Vikao je (kako?) sve žešće.</i>	<i>Kretnje su bile (kakve?) sve žešće.</i>
<i>Mi radimo (kako?) najbolje.</i>	<i>To je od svega (kakvo?) najbolje.</i>

Б) Способові прислівники можуть також виникати від присвійних прикметників, які мають кінець –ski: *bratski, gospodski, hrvatski, ljudski, slavenski, školski, vojnički* тощо. Ці прислівники відрізняються від прикметників тим, що способові прислівники відповідають на питання *kakvo*, а прикметники - на питання *čiji, koji, kakav*.

Govorimo (kako?) hrvatski. Naš jezik je (koi?) hrvatski.

Živite (kako?) bratski. To nije (kakav?) bratski postupak.

Обставинні прислівники

Однією з ознак прислівника є те, що він виступає в ролі обставини. Але, важливо розрізнити обставину від прислівника. Так само, як в хорватській мові, так і в українській, обставина вживається в синтаксису, а прислівник в морфології. Прислівники найчастіше виступають у ролі придієслівного означення. Звідки походить і сама назва прислівник (при слові, тобто при дієслові).

Обставинні прислівники відображають обставинне функціонування прислівника, побудоване за моделлю детермінантних підрядних частин складнопідрядного речення. Вони вказують на вихідний і кінцевий пункт руху, а також визначають шлях руху, а поділяються на прислівники місця, часу, причини, мети та допустовості. Отже, обставинні прислівники виражають різні обставини, за яких відбувається дія, тобто характеризують дію або процес за часовими, просторовими, причиновими відношеннями, рідше - за метою її виконання. В хорватській мові прислівники того типу теж поділяють, між іншим, на часові, місцеві та прислівники причини.

Прислівники місця характеризують дію за просторовими відношеннями і відповідають на питання де? куди? звідки? Вони об'єднують дві підгрупи. Адвербіативи першої підгрупи вказують на місце, де відбувається дія або виявляється процес чи стан, і відповідають на питання де? (*вгорі, внизу, долі, позаду, спереду, ззаду, повсюди, там, тут*); приклад: ***Там***, у степу, схрестилися дороги, Немов у герці дикому мечі (В. Симоненко). Прислівники другої підгрупи визначають напрямок дії і відповідають на питання куди? звідки? в якому напрямку? (*нагору, зверху, вниз, донизу, вбік, наліво, вправо, туди, сюди*); приклад: Місяць піднявся ***вгору*** і сипнув промінням на море (І. Нечуй-Левицький). В хорватській мові прислівники *gdje* (де) та *kamo* (куди) також різняться за значенням. *Gdje* означає в якому місці, а *kamo* означає напрямок.

В хорватській мові місцеві прислівники також відповідають на питання: *gdje? kamo? kuda? odakle? otkud? dokle? dokud?* (*Gdje je bio? Cijeli dan je bio gore. – Kuda je unišao miš? Tuda još nije prošla ljudska noga. Nizbrdo se sve kotrlja. – Kamo je ptica odletjela? Pomaknuli su je naprijed. – Odakle puše vjetar? Nitko još nije odande živ izašao. Dokle ste stigli? – Nema čuha vjetra niodakle.*)

gdje? – ovdje, tu, ondje, negdje, nigdje, gdjegdje, igdje, kojegdje, ponegdje, svagdje, gore, dolje, sprijeda, straga, unutra, vani, blizu, podalje, postrance ітд.

kamo? – *ovamo, tamo, onamo, nikamo, nekamo, ikamo, naprijed, natrag, van* ітд.

kuda? – *ovuda, tuda, onuda, nikuda, nekuda, ikuda, kojekuda* ітд.

odkuda? odakle? – *odavde, odavle, odovud, otud, odatle, odonud, odande, odanle, niotkuda, niodakle, odnekud, odasvud, odozgo, odozdo, odsprijeda, odostraga, odnekle, izdaleka, poizdalje, izbliza, izbliže, izvana* ітд.

dokle? dokud? – *dovle, dotle, donle, donekle*

Прислівники *gdje, kamo i kuda* різняться за значенням. *Gdje* означає в якому місці: *Gdje si radio? U tvornici. Kamo* означає, яке місце, ціль. *Kamo ideš? U tvornicu. Kuda* означає, в якому напрямку, як йти до цілі. *Kuda hodaš? Cestom. Po cesti.*

Слід також розрізнити прислівники *ovdje, tu, ondje*. *Ovdje* означає: у цьому місці, поруч зі мною, тобто поруч із людиною, яка говорить про себе. *Olovka je ovdje (pored mene)*. *Tu* означає: у тому місці, поруч із вами, тобто поруч із людиною, якій адресовано промову. *Olovka je tu (pored tebe)*. *Ondje* означає: в тому місці, подалі від мене і вас, тобто ні поруч із людиною, яка говорить про себе, ні поруч з людиною, якій адресовано промову. *Olovka je ondje (dalje od nas)*. Це стосується також інших прислівників такого типу: ближче до оратора: *ovdje, ovamo, ovuda, odavle, odavde, dovde*, ближче до співрозмовника: *tu, tuda, odatle, dotle, otud, dotud*, подалі від оратора та співрозмовника: *ondje, onamo, onuda, odande, odanle, dovde*. Прислівник *tamo* виключається, тому що він означає *onamo i ondje*. (Težak, Babić, 1996:134).

Приклади місцевих прислівників у хорватській поезії:

1. A **vani** se puše sunčanog soka lokve

i čuje se kroz prozor

gdje u svili dana

pjeva **negdje** žena.

(Miroslav Krleža, *Jesenja pjesma*)

2. Čovječe pazi

da ne ideš malen

ispod zvijezda!

(Antun Branko Šimić, *Opomena*)

3. *Po stazi, koja **poljem** vodi,
Dalekoj đermi žena hodi
I rjeva za sebe, na putu,
Pjesmu široku, otegnutu,
Ko ova zemlja što je rodi.
(Dobriša Cesarić, Slavonija)*

Прислівники часу характеризують дію за часовими відношеннями і відповідають на питання коли? відколи? як довго? доки? Їх поділяють на три підгрупи: 1) прислівники, які вказують, коли відбувається дія, процес, стан: *вранці, увечері, зимою, навесні, влітку*; приклад: *Як **навесні** починає крига розтавати, Збираються русалоньки До моря гуляти* (Леся Українка), 2) прислівники, які вказують вихідну межу часу: *зранку, звечора, звіку, здавна, відколи*; приклад: *Поети славили в піснях **віддавна** Україну* (Леся Українка), 3) прислівники, які визначають кінцеву межу часу: *довіку, навіку, допізна*; приклад: ***Допізна** чути було гомін по селі* (А. Свидницький).

В хорватській мові часові прислівники також відповідають на питання: *kada, otkada? dokada?* (*Kada je to bilo? Takav si otkad te znam. Jutros je vrlo svježe. Tu sam knjigu pročitao lani. Sova leti noću. Uskoro je pala noć.*)

kada? – sada, tada, onda, nikada, ikada, gdjekad, ponekad, katkad, svakad, uvijek, prekjčer, jučer, danas, sutra, prekosutra, preklani, lani, ljetos, jesenas, zimus, proljetos, preksinoć, sinoć, jutros, noćas, odmah, smjesta, davno, često, rijetko, rano, kasno, prije, poslije, pravodobno, već, tek, zatim, potom, maločas, nedavno, skoro, uskoro, napokon ітд.

otkad? – odsad, otad, oduvijek, odavna, odiskona, odmalena, odskoro ітд.

dokad? – dosad, dotad, doskoro, dogodine, dovečer ітд.

Приклади:

1. ***Jesenas** sam ostavio
Sedam zrelih jabuka
Da uvenu na granama,
(Dragutin Tadijanović, Uspomene)*

2. U vama se **nigda, nigda** lik moj smirit neće.
(Dragutin Tadijanović, Kad prolaziš iznenada...)

3. Jesi l' živa, staričice moja?
Sin tvoj živi i pozdrav ti šalje.
Nek **uvečer** nad kolibom tvojom
Ona čudna svjetlost sja i dalje.
(Sergej Jesenjin, Pismo majci, z rusijskej mowi pereklav Gustav Krklec)

Прислівники причини виражають причину дії і відповідають на питання чому? через що? з якої причини? Вони ґрунтуються на причинових семантико-синтаксичних відношеннях: зозла, здуру, спересердя...; приклад: Стальський **спересердя** кинув на стіл ніж і вілку, які і досі держав у руках (І. Франко). В хорватській мові є також причинні прислівники, які відповідають на питання *zašto, zbog čega* (*Zašto smo se posvadili? Jučer se bezrazložno naljutio. Sve je hotimice učinio.*).

zašto? – zato, stoga.

Прислівники мети виражають мету дії і відповідають на питання для чого? нащо? з якою метою? Вони передають цілові семантико-синтаксичні відношення: *на зло, навмисне*...; приклад: **Навмисне** ми ніколи не шукали собі веселошів, ми їх обкладали надалі (С. Васильченко).

Обставинні прислівники допустовості співвідносяться з підрядною допустовою частиною складнопідрядного речення, в якій визначається те, у супереч чому відбувається дія, процес, стан в головній частині: *наперекір*; приклад: *А Грицько, як нарочито - не тільки не слухає, а ще і **наперекір** робить* (Панас Мирний).

В хорватській мові є наслідкові прислівники, які відповідають на питання: *s kojom posljedicom? s kojim ishodom?*

S kojim ishodom? – uzalud, utaman

Приклад:

Gdje raj da ovaj prostrem, uzalud svijet prosim

I... gutam svoju bol.

(Silvije Strahimir Kranjčević, Moj dom)

Прислівники способу дії

Традиційно до означальних прислівників зараховують і прислівники способу дії та прислівники зі значенням міри, ступеня вияву ознаки.

У групі прислівників способу дії розрізняють: 1. Прислівники, що вказують на спільне або роздільне виконання дії: *разом, гуртом, вдвох* і под., напр.: „*Завадівці розповідали гуртом, перебуваючи один другого, навіть війта*” (М. Сиротюк); 2.

Порівняльно-уподібнювані прислівники; частина з них утворена за допомогою префікса по- від прикметників і прикметникових займенників (*по-українськи, по-нашому* і под.), частина являє собою колишні іменники у формі орудного відмінка (*соколом, стовбом* і под.), напр.: „*Але вже коли я за що візьмусь, то буде по-моєму*” (Ю. Збанацький).

Приклади:

1. Темне авто вихром мчало просто вперед по дорозі (Ю. Смолич).
2. Генерал швидко підійшов до нього і по-батьківському обняв за плечі (О. Довженко).
3. Є люди, яким не спішно...спокійно проходять пішки крізь наше століття в друге (І. Жиленко).

Характерною функціональною ознакою прислівників способу дії є те, що вони можуть пов'язуватися з предикативними іменниками, співвідносними з дієсловами, і зрідка - з іменниками предметної семантики, пор.:

<i>їздити <u>верхи</u></i>	<i>їзда <u>верхи</u></i>
<i>розмовляти <u>пошепки</u></i>	<i>розмова <u>пошепки</u></i>

Модальні прислівники

В окрему групу модальні прислівники виділено лише в деяких граматичних описах української мови. До них віднесено ті, що виражають ставлення мовця до змісту всього речення: по-перше, по-друге, по третє тощо (Вихованець, 2004:308). В хорватській мові є теж прислівники, що певним чином змінюють значення слова чи речення, або відображають особисте ставлення мовця. Як вже відомо, вони заявляють більшу чи меншу надійність, правдивість, ймовірність, сумнівність, несподіваність, протилежність або різноманітний акцент.

Модальні прислівники відрізняються від інших прислівників тим, що вони не пов'язуються граматично і семантично з якимось із членів речення, а служать для виявлення мовця до змісту всього речення. Їх уживають для надання окремому слову або всьому реченню модальних відтінків: ствердження, заперечення, впевненості/непевненості, імовірності, а також для вираження послідовності розташування думок, подій, явищ (*напевне, можливо, очевидно, дійсно, справедливо, справді, видно, звичайно, звісно, безумовно, по-перше*), наприклад: *На дівчину звертали увагу всі. По-перше, звісно, тому, що була тут чужою, а по-друге, коси її полум'янили вогнем осіннього золустого листа* (Є. Гуцало).

Тежак і Бабич також згадують у своїй Граматиці тип прислівників, яких називають РІЗНИМИ або ІНШИМИ прислівниками.

Існує також ряд прислівників, які не відповідають на задані питання і не додаються лише до дієслів, а й до інших типів слів і навіть до всього речення. Такі прислівники певною мірою і певним чином змінюють значення слова чи речення, яких вони стосуються, або відображають особисте ставлення мовця. Вони заявляють:

А) надійність, правдивість того, до чого прислівник відноситься: *On doista (uistinu, zaista, zbilja) radi. Ona je zbilja (doista, uistinu, zaista) lijepa žena*. У цьому сенсі, особливо перед іменниками, часто приходять прислівникові прикметники: *naravno, pouzdano, neosporno, nesumnjivo*.

Б) більшу чи меншу надійність, ймовірність того, до чого прислівник відноситься: *On možda (valjda, zacijelo) radi. Ona je zacijelo (valjda, možda) lijepa žena*. І тут можливі заміни прислівникові прикметники: *sigurno, zasigurno, jamačno, vjerojatno*.

В) сумнівність в то, до чого відноситься прислівник: *On navodno (tobože, naizgled) radi. Ona je tobože (navodno, naizgled) lijepa žena.*

Г) несподіваність того, до чого прислівник відноситься: *On je ipak sve doznao.*

Ґ) обмеження того, до чого прислівник відноситься: *Samo jedan se spasio. Jedino tebe se boje.* З'єднуючи два речення, ці прислівники відіграють роль сполучників.

Д) протилежність того, на що прислівник відноситься в попередньому вислові: *Ja se međutim s tom odlukom ne slažem. To pak neću nikad učiniti.* Ці прислівники насправді мають функцію протилежного сполучника, за допомогою якого речення або більш складна думкова одиниця з'єднується з попереднім реченням або складнішою думковою одиницею.

Е) різноманітний акцент на те, на що відноситься прислівник: *Anu smo također (isto tako) pozvali. Bilo ih je bar (najmanje) deset. Podstanar uvjerava stanodavku da mu novci baš (upravo) stižu. Čak (štoviše) nije ni pio.*

Ці прислівники в певних складах перетворюються на частки, сполучники чи вигуки. (Težak, Babić, 2007:160)

Отже, модальні прислівники - це лексичні еквіваленти модально орієнтованих дієслівних присудків згорненої головної частини складнопідрядного речення: *можливо, напевно, певне, ймовірно* та ін., *безумовно, справді, звичайно* та ін., *по-моєму, по-твоєму, по-вашому* та ін., *по-перше, по-друге, зрештою* та ін.; приклади:

Можливо, на конференцію прибудуть зарубіжні колеги.

Звичайно, операція пройшла успішно.

По-вашому, ситуація безнадійна.

До речі, публікація книжки коштуватиме дорого.

Словотвір прислівників

Прислівники як частина мови виникли на основі інших повнозначних частин мови, зокрема прикметників, іменників і значно менше - числівників, займенників та дієслів, а цей процес називається адвербіалізація. Просто сказано, адвербіалізація є перехід слів інших частин мови в прислівник. В хорватській мові прислівники також отримують своє значення від слів, від яких вони походять, а це інші повнозначні слова (іменники, прикметники, числа, займенники, дієслова) та їх синтагми. Граматичне значення як тип слова надається їм спеціальними суфіксами, наприклад *šutke, ponovce, bezobzirce, naumice, potrbuške, naopračke*, або вони отримують це тим, що певні форми слова втрачають зв'язок з іншими відмінками і використовуються як самостійне слово, наприклад *doma, kući, zimi, redom, putem, trkom, izrijekom*, або мають форму, в якій відчувається зв'язок зі значенням інших слів, похідних від тієї ж основи, наприклад *sinoć, jutros, zimus, nehote*. Ці форми можна інтерпретувати порівнянням із формами, підтвердженими в наших писемних пам'ятках (тобто на історичному рівні) або порівнянням з нашими діалектами чи іншими слов'янськими мовами. Крім того, прислівники створюються шляхом об'єднання групи виразів прийменника в одне слово, наприклад *dogodine, iznova, utoliko, sasvim, zašto, imalo* (Barić, 1995:77).

Відіменникові прислівники

Виникнення великої групи обставинних прислівників пов'язане з відмінковими формами іменників.

"Явище адвербіалізації - втрата іменником здатності узгоджуватися з прикметниками та ізольованість форми від парадигми відмінювання - є фактом історії мови, а не живих системних взаємозв'язків" (Білодід, 1969:448).

Найбільш частотні відмінкові форми (знахідний і орудний відмінки) мають і найбільшу кількість співвідносних прислівників. Рідше зустрічаються прислівники, співвідносні з формами родового, давального і місцевого відмінків іменника. Безприйменникові відмінкові форми іменників адвербіалізувалися значно рідше, ніж прийменникові.

Найбільш поширеними в сучасній українській літературній мові є предметно-обставинні прислівники, співвідносні з прийменниково-відмінковими конструкціями іменників. Серед них розрізняються: 1. Прислівники, співвідносні з іменниками у

родовому відмінку з прийменниками без, від (од), до, з (с), за: *безперестанку, безвісти, відразу (одразу), догори, донизу, додому, додолу, спочатку, зранку, звечора, збоку, скраю, заранку, зарання* і под., напр.: „*Ночами по розгрудлих дорогах **безперестанку** котились наладовані хури мішками зерна, картоплі, цукри*” (М. Коцюбинський)., 2. Прислівники, співвідносні з іменниками у знахідному відмінку з прийменниками у (в), на, за, над, під, по, через: *удень (вдень), умить (вмить), украй (вкрай), убік (вбік), усмак (всмак), уперед (вперед), насилу, наполовину, назад, наперед, навіки, заміж, підряд, повік, через силу* та ін., напр. „***Взад і вперед** снуються чорні фігури*” (М. Коцюбинський). Сюди ж слід відносити прислівники з дієслівними коренями, що співвідносяться з формами знахідного відмінка іменників у сполученні з прийменниками: *всупереч, врозтіч, навскач, навзрид, наодріз, навздогін* і под., 3. Прислівники, співвідносні з іменниками в орудному відмінку з прийменниками з (с), під: *згодом, зрештою, підсподом, підтюпцем* і под., напр.: „*Одні ганяються за славою, інші - за багатством, треті - за красою, а **зрештою** у рідний край несуть свої кістки*” (Д. Міщенко)., 4. Прислівники, співвідносні з іменниками у місцевому відмінку з прийменниками в, на, по: *вранці, увечері, вночі, нарешті, наостанку, надворі, нагорі, попереду, позаду, поволі, по честі* та ін.

У сучасній українській мові наявні також прислівники, співвідносні з формами місцевого відмінка іменників у поєднанні з двома і більше прийменниками, напр.: „***Напередодні** це село бомбили, і згарища й досі димляться*” (О. Гончар).

Прислівникових утворень, що виникли шляхом ізоляції відмінкової форми без прийменника від системи відмінювання, відносно небагато порівняно з розглянутими прийменниково-префіксальними конструкціями. Тут можна розділити прислівники в три підгрупи: 1. Прислівники, співвідносні з іменниками в називному відмінку: *жаль, страх, гріх, шкода, сором, ганьба* та ін., 2. Прислівники, співвідносні з іменниками у родовому відмінку: *дома, вчора, кружка, сторчака, рубя* та ін., напр.: „*Дівчата співають і ходять **кружка***” (І. Кочерга)., 3. Прислівники, співвідносні з іменниками в орудному відмінку: *вихором, горою, низом, верхом, стрілою, галопом, дибом, боком, бігцем, тихцем, манівем (манівцями), ривком, мигцем* і тд.

Коло іменників, які можуть у формі орудного відмінка співвідноситися з прислівниками, дуже широке. Сюди належать іменники усіх трьох родів, причому як в однині, так і в множині, напр.: *верхом, раптом, силою, ступою, колесом, верхами,*

манівцями і под., напр.: „Коли пішком - то марш шульгою, Коил верхом - гляди ж, правою, Щоб шкана скочила вперед" (І. Котляревський). Сюди ж належать значна група прислівників з дієслівними коренями: *назирицем, похапцем, прихапцем, нахильцем, повзком* та ін., напр.: „Сумувавши, пішов він назирицем за Марусею" (Г. Квітка-Основ'яненко).

Окремі прислівники зберігають зв'язок із старою формою орудного відмінка множини: *верхи, цапки, рачки, задки, пішки*, напр.: „Еней в кереву замотався, На задвірку хропти уклався, Евандр же в хату рачки ліз" (І. Котляревський).

В хорватській мові від іменників походять прислівники як наприклад *ljetos, zimus, jesenas, proljetos, danas, noćas, večeras, jutros, sinoć, preksinoć, sutra, preksutra, jučer, lani, preklani, danju, noću, zorom, ljeti, zimi, gore, dolje, doma, kući, putem, stranom, redom, poredom, gledom, uzgredom, rodом, razom, netragom, tajom, izrijekom, dupkom, trkom* і так далі.

Відприкметникові прислівники

Найпоширенішим типом якісних прислівників є утворення з суфіксом -о, співвідносні з нечленими прикметниками середнього роду у формі називного - знахідного відмінка однини. Пор. „Низько стеляться хмари, ростуть, збиваються в купу і опадають" (М. Коцюбинський). Прислівники на -о здебільшого виражають атрибутивне значення. Проте вони можуть виступати і в ролі предикативних та модальних прислівників, напр.: „Жалко мені стало її... дурне серце мов у лецатах стиснув хто, - казав Свирид..." (М. Коцюбинський). Менш поширені в сучасній українській мові прислівники на -е, співвідносні з членими прикметниками середнього роду називного - знахідного відмінка однини типу *добре, байдуже, хороше, боляче, гаряче*, напр.: „Хороше мені... весело мені... жайворонок немов весільної співає..." (М. Коцюбинський).

Велика група прислівників співвідноситься із сполученнями „прийменник + відмінкова форма колишнього нечленного прикметника. Серед них: 1. Прислівники, співвідносні з субстантивованими нечленими прикметниками чоловічого-середнього роду у формі родового відмінка, що мають при собі прийменники з(с), за, по: *звисока, здуру, здалеку, згрізна, згола, стиха, злегка, справа, зліва, зрідка, завидна, затемна, замолоду, досита, догола, дочиста, допізна* та ін., напр.: „Сиділи допізна, ось тут на отсім місці, на землі, і він усе оповідав та й оповідав..." (О. Кобилянська); 2.

Прислівники, співвідносні з субстантивованими нечленними прикметниками у формі середнього роду знахідного відмінка однини, що мають при собі прийменники на, за, в: *начисто, наголо, наново, насухо, нарізно, надовго, заново, задовго, востаннє, вперше, втретє* та ін., напр.: „Уся компанія вернулася ще до млина і **заново** сіла за столи" (І. Нечуй-Левицький); 3. Прислівники, співвідносні з субстантивованими нечленними прикметниками у формі чоловічого-середнього роду місцевого відмінка однини, що мають при собі прийменники в, на: *вповні, наготові, нарівні* і под., напр.: „Цього літа з Остапом **нарівні** Мій Амбросій пшеницю косив" (Т. Масенко); 4. Прислівники, співвідносні з субстантивованими нечленними і членними прикметниками у формі чоловічого-середнього роду давального відмінка однини, що мають при собі прийменник по: *попросту, потиху, помалу, поблизу, порану, по-новому, по-старому, по-простому* і т. д., напр.: „Марічка і сама вмiла складати пісні. Сидячи на землі, поруч з Іваном, вона обіймала свої коліна і **потиху** гойдалася в такт" (М. Коцюбинський).

Прислівники, співвідносні з прикметниками, що мають у складі основи суфікс -ськ- (-зьк-, -цьк-), мають дві паралельні форми: на -ому і на -и: *по-людському і по-людськи, по-радянському і по-радянськи*, напр.: „Тепер Вася вирішив будь-що поставити роту на колеса. Він про щось **по-змовницьки** пошептався с Хаєцьким, перемогнувся, потім обидва шугнули кудись..." (О. Гончар).

У хорватській мові прикметники утворюють переважно прислівники способу, рідше - прислівники місця та часу. Вони мають форму прикметника середнього роду або мають суфікси. Тут прикметники утворюють переважно прислівники способу, рідше - прислівники місця та часу. Вони мають форму прикметника ср.р. (переважно визначені, а іноді і невизначені), а ті, що походять від основи прикметників із суфіксом -ski, -ji мають суфікс -i, наприклад *Brzo je odjurio kući. Nešto sivo je naglo skočilo i odjurilo u živicu. Šetao se ulicom mirno i bezazleno. – Otišao si predaleko. Negdje blizu lajao je pas na lancu. Zimi ustajem kasnije nego ljeti. – Primio nas je bratski. Nisi se baš junački ponio. Cijelo je to vrijeme živio pasji.* Таке утворення живе, тому що навіть сьогодні кожен прикметник може бути перетворений, наприклад, на прислівник *svojevoljno, bezrazložno, neizbježno, svjesno, slučajno, neumitno, poprečno, oprćenito* і так далі. Різниця полягає в тому, що прислівники відповідають на питання „як", на відміну від прикметників, які відповідають на питання „яке".

Відчислівникові прислівники

Прислівників, співвідносних з числівниками, у сучасній українській мові небагато:

1. Прислівник *заодно*, співвідносний з числівником один, у формі середнього роду знахідного відмінка однини з прийменником *за*, напр.: „*Бритоголовний в цивільному теж, видно, був з комісаром заодно, бо вже привітно посміхнувся до Колосовського своїми безбарвними, як папір, губами*” (О. Гончар)., 2. Прислівники, співвідносні з числівниками у формі місцевого відмінка з прийменником *у(в)*: *удвох, утрьох, вчотирьох* і под., напр.: „*Утрьох пішли до комори*” (М. Сиротюк)., 3. Прислівники, співвідносні із збірними числівниками у формі знахідного відмінка при поєднанні їх з прийменниками *у(в)* та *на*: *удвоє, втроє, вчетверо, вдесятеро, надвоє, натроє, нашестеро* і т. д., напр.: „*Не плач, мати, не журися! Не дуже 'го порубано, Не дуже 'го постріляно: Головонька начетверо, А серденько нашестеро...*” (нар. пісня).

В хорватській мові числівникові прислівники виникають із основних або порядкових чисел. Із основних чисел є прислівники способу, місця та часу: *jednom, jedanput, dvaпут* а так далі, *jednostruko, dvostruko* а так далі. Замість *dvaпут, triпут, stoput* та інші використовується група слів, у якій „*put*” визначається як особливий іменник, тому він стоїть поруч із числами у тому відмінку, в якому є інші іменники, наприклад *dva puta, četiri puta, pet puta, sto puta*.

З порядкових чисел виникають: *prvo, drugo, treće* ітд, наприклад: *Prvo, to je stvarno moguće, drugo, to je vjerojatno i treće, to se baš tako dogodilo*; потім прислівники *drugato, drugdje, drugud, drukčije, drugda*.

Відзайменникові прислівники

Велику окрему групу становлять прислівники займенникового походження.

Прислівники займенникового походження, подібно до займенників, не називають ознаку дії, а лише вказують на неї. Крім того, вони, подібно до займенників, служать для вираження запитання про ознаку дії (як? коли? куди? тощо) або виступають еквівалентами усіх прислівників часу й місця (*завжди, всюди, скрізь*).

Займенникові прислівники поділяють на такі розряди:

1) питально-відносні (де, куди, коли, звідки, чому, як), наприклад: І де той край, і де тепер сади ті, п'янки алеї з мирту й мишмули (Л. Костенко);

2) вказівні (там, тут, сюди, туди, так), наприклад: Так стримко й настрахано летіла та сова, яку я наполохав (Є. Гуцало);

3) означальні (завжди, всюди, інколи), наприклад: Завжди весна й журавлі - це одна мелодія (Ю. Яновський);

4) заперечні (ніде, ніколи, нікуди, ніяк), наприклад: -По-всякому випадало базарювати і ярмаркувати, а отак-іще ніколи й ніде!... (Є. Гуцало);

5) неозначені (десь, де-небудь, колись), наприклад: І десь, колись, через багато літ, ніхто цього й не втямить вже як слід (Л. Костенко);

6) особові (по-моєму, по-твоєму, по-нашому), наприклад: На човна та по Дніпру - оце дотепно, оце по-моєму, у нас свої звичаї (Є. Гуцало).

Серед прислівників займенникового походження можна виділити два типи. Перший - це займенникові прислівники, у яких втрачені живі смислові і словотворчі зв'язки з відповідними займенниковими основами. Другий тип об'єднує займенникові прислівники, що зберігають смислові і словотворчі зв'язки з тими займенниками, від яких вони утворені. Перший тип: 1. Прислівники на -де із значенням місця дії: *де, інде, онде, ніде*, напр.: „Хай ніколи, **ніде** не збувається все, Що у снах зачарованих сниться...” (П. Грабовський)., 2. Прислівники *там і тут* і їх розмовні та діалектні варіанти *таменьки, тутечки, тутеньки, тутки, звідтам, тута*, напр.: „Я ж **звідтам** прийшов. Скоро й сам побачиш...” (М. Сиротюк)., 3. Прислівники, у першій частині яких історично простежуються вказівні, питальні або означальні займенники, а в другій - суфікс -уди: *куди, сюди, туди, всюди*; до них же належать і похідні прислівники *подекуди, звідусюди, повсюди, нікуди*, напр.: „Дивувитися мені було більше **нікуди**” (Ю. Яновський)., 4. Прислівники, основи яких містять залишки нечленних займенників чоловічого роду *къ, ть, сь* у формі знахідного відмінка множини у поєднанні з одним або двома прийменниками: *з + від + ки, з + від + ти, з + від + си*, напр.: „Отямившись після першого замішання, Сахно глянула вгору, **звідки** линув спів” (Ю. Смолич).

Серед займенникових прислівників часу виділяються такі семантико-морфологічні групи: 1. Прислівники, що утворилися внаслідок поєднання відмінкових форм колишніх нечленних займенників *къ, мъ, сь* з суфіксами -ли, дь, -гдь: *коли, інколи, тоді, іноді*, напр.: „Багатий бідного **ніколи** не розуміє” (нар. приказка). На базі цих прислівників утворилися похідні *відколи, відтоді*., 2. Прислівники, що утворилися

внаслідок поєднання колишніх нечленних займенників *къ, ть, съ* у формі знахідного відмінка множини з прийменниками до або по: *доки, поки (поки що), доти, поти, доці*, напр.: „Я доти не вельми на дівчат вважав і зроду нікого не кохав" (М. Вовчок).

Якісні прислівники займенникового походження історично склалися на базі двох займенникових основ: колишніх нечленних займенників *тъ, съ* і займенника *вьсь* (перша частина) та займенника *акъ (ако)* (друга частина) - *так, сьак, всяк (всяко)*; сюди ж належать прислівники *як* (колишній *акъ*), *інакше*. Від цих прислівників походять новіші - *отак, відтак, абияк, як-не-так* і под., напр.: „Відтак і не хоче їсти зразу з чужої руки" (О. Кобилянська).

Відзайменникові кількісні прислівники, або прислівники міри і ступеня, історично є префіксдсальними формами з суфіксом займенникового походження -ки: *скільки, стільки, наскільки, настільки*, напр.: „Люба мамочко!... я Льоні допомогла догнати товаришів у пропущеному за час слабості, а тепер він іде настільки добре, що може і без репетирування учитись" (Л. Українка).

Другий тип: Прислівники займенникового походження, що зберігають смислові і словотворчі зв'язки з тими займенниковими основами, від яких вони утворені, виникли порівняно недавно. Прислівники цього типу мають деяку подібність у творенні з тими прислівниками, які співвідносні з іменниками та прикметниками. Ті з них, що співвідносяться з іменниковими займенниками, склалися на базі безприйменникових і прийменникових відмінкових форм займенників *той, що і весь: тому, чому, почому, причому, притому, нащо, навіщо, занадто, нізащо, нізавіщо, затим, зовсім, потім, втім* та ін. Ті ж, що дериваційно пов'язані з прикметниковими займенниками (присвійними і відносними), утворені поєднанням прийменника по і форми давального відмінка займенника: *по-своєму, по-моєму, по-нашому, по-вашому, по-якому* та ін (вид: Білодід, 1969:459).

Щодо хорватської мови, з займенникових основ виникають займенникові прислівники місця, часу, причини та кількості. Вони не мають постійного лексичного змісту, але виходять із контексту. Їх значення пов'язане зі значенням займенника, від якого вони утворені. Прислівники складаються лише від деяких займенників – від присвійних: *naški, svojski*; показових: *ovdje, ovamo, ovuda, ovako, ovoliko, tu, tamo, tuda, tada, tako, toliko*; *ondje, onamo, otuda, onda, onako, onoliko*, питально-відносних: *gdje*,

kamo, kuda, kako, koliko; і від невизначених, наприклад *negdje, kojekamo, svakuda, gdjekuda, nikad, nikako, nekoliko* та інші.

Віддієслівні прислівники

Співвідносність прислівників з дієслівними основами виникає як результат адвербіалізації дієприслівникових і дієприкметникових форм. Адвербіалізуючись, дієприслівники втрачають видові і часові ознаки, а дієприкметники - видові, часові, родові, числові й відмінкові. Прислівники, співвідносні з дієприслівниковими утвореннями, поділяються на дві групи.

До першої з них належать прислівники, омонімічні з дієприслівниками, властивими граматичній системі сучасної української літературної мови, напр.: *сидячи, стоячи, лежачи, нехотячи і под.*, напр.: „Дівчата йдуть співаючи з ланів” (Л. Українка). Дієприслівники утворюються за допомогою суфіксів *-учи, -ачи*, що приєднуються до будь-якої його особової форми, а не лише до форми третьої особи множини, як це вважали донедавна, пор.: *Я малюю і насолоджуюся красою - Малюючи, я насолоджуюся красою; Я сиджу в парку і слухаю спів птахів - Сидячи в парку, я слухаю спів птахів.*

До другої групи прислівників, співвідносних з дієприслівниками, належать ті, які не відповідають структурно дієприслівникам сучасної літературної мови. До їх складу входить дієслівний корінь і суфікс колишніх нечленних дієприкметників теперішнього часу: *загодя, нехотя, перегодя і под.* „Пішла лисиця нехотя, похнюпивши голову” (нар. казка). Дієприслівники, які корелюють з формою минулого часу, утворюються за допомогою суфікса *-ши*, що приєднується до форми чоловічого роду однини минулого часу, пор.: *Він читав книжку і мріяв про навчання - Читавши книжку, він мріяв про навчання.*

Прислівники, співвідносні з дієприкметниками, утворилися за типом якісних прислівників. Вони структурно збігаються з формами дієприкметників середнього роду називного відмінка однини (*благоюче, захоплююче, дивуюче, хвилююче та ін*), напр.: „Оповідала Леся захоплююче” (М. Олійник).

Співвідносні з дієслівними основами також прислівники на *-ки*, що містять у своєму складі дієслівний корінь, суфікс дієслівної основи і дієприкметниково-

дієприслівниковий суфікс теперішнього часу -ч-: навстоячки, навсидячки, навлежачки, напр.: „Утома взяла своє. Соломія навсидячки задрімала" (М. Коцюбинський).

Щодо хорватської мови, з дієслівних основ утворюються прислівники способу, наприклад *šutke, žmirke, stojećeke, ležećeke, letimice, hotice, nehotice*. Окрім дієприслівників (теперішніх та минулих), немає інших дієслівних форм, які б повністю збігалися за формою з деякими з прислівників. У справжніх дієприслівниках (*hodajući, pišući, došavši, rekavši*) зв'язок між прислівниками та дієсловами дуже очевидний. Крім того, що дієприслівники виражають основні властивості дієслів, форму дієслова та (не)перехідність, вони також беруть на себе функції (властивості) прислівників. Вони підходять для позначення дії як обставини. Дієприслівник теперішнього часу позначає обставину, яка є одночасною з іншою дією, а дієприслівник минулого позначає обставину у формі дії, що передує другій дії. Інші дієприслівники утворюються певним чином, наприклад *žmirečki, žmirke, skrivečki, puzećeke*, і утворюються лише від недоконаних дієслів.

Прислівники також можуть утворюватися з інших прислівників, додаючи прислівникові суфікси, щоб сильніше позначити подію, наприклад *dijelom – djelomice, iznenada – iznenatke, ležeći – ležećeke, stojeći – stojećeke, sjedeći – sjedećeke, redom – redomice, časom – časomice, kradom – kradomice, natrag – natraške, naopako – naopačke* та інші.

Слова *do, po, osim*, які набагато частіше використовуються як прийменники, також використовуються як прислівники, наприклад *Od zgrade ne osta do temelj. Vratit će se do nekoliko dana. Po nekoliko dana nije dolazio kući. Išao je korak po korak. Morao sam tovariti vreću po vreću.*

Крім вищеназваних прислівникових утворень, в українській, але в хорватській мові також, поширеними є складні прислівники, які виникли в результаті сполучення основ різних частин мови. При цьому вони можуть поєднуватись за допомогою сполучного звука о чи без нього: *босоніж, силоміць, мимохідь, сьогодні, споконвіку*. За походженням вони є словосполученнями, які стягнулися в одну лексичну одиницю. В хорватській мові група слів також може стати прислівником.

Складні прислівники можуть утворюватися сполученням двох відіменних основ з прийменником з чи без нього (*голіруч, праворуч, нашивидкуруч, запанібрата, водночас*,

обіруч, стократ, чимраз); сполученням іменної основи з частками (*абияк, щовечора, щогодини, щодуху, якраз*); сполученням прислівників зі службовими частинами мови, зокрема з прийменниками і частками (*набагато, набіло, наглухо, забагато, задовго, подекуди, віднині, анітрохи, аніяк, щонайбільше*); сполученням прислівників з дієслівною основою (*мимохідь*).

Складні прислівники можуть утворюватися й такими способами: повторенням цілого слова або його основи (*ледве-ледве, далеко-далеко, тихо-тихо, з давніх-давен, мало-помалу, рано-вранці, сила силеня*); складанням двох синонімічних слів (*без кінця-краю, сяк-так, часто-густо, зроду-віку, нишком-тишком*); складанням двох антонімічних слів (*видимо-невидимо, більш-менш*).

Окрему групу становлять складні прислівникові утворення, що виникли шляхом редуплікації, повторення однакових первісних прислівників, причому в окремих таких утвореннях може стояти між складовими частинами цих складних прислівників частка не; наприклад: *де-де, де не де, коли-коли, коли-не-коли, десь-десь, сяк-так, так-сяк...*

Українська та хорватська мова в цьому випадку мають схожі способи творення. Якщо в групі слів, що складається з прийменника і якогось іншого слова, граматичне значення типу слова, до якого належить окремий член групи, згасає і наближається значення (місце, час, спосіб, причина), то група стає прислівником.

Таким чином, із прийменника та форми іменника утворюються прислівники, такі як *bestraga, dogodine, dokraja, dovečer, dovijeka, izglasa, izjutra, iznebuha, izreda; načas, naoči, naiskap, naodmet, naizmak, naoko, naokrug, napamet, napola, napolje, napolju, naprečac, napreskok, napretek, naprijed, natrag, navečer, navlaš, našao; nizbrdo; obdan, obnoć, odoka; podnoć, popola; prekodan; smjesta; ujutro, unedogled; zauvijek* та інші.

Якщо значення кожного члена все ж відчуються в групі окремо, вони не стануть прислівником, наприклад *do dna, do podne, kod kuće, na brzini, na izgled, na ljeto, na jagmu, na stranu, na vrijeme, na zimu, niz vjetar, niz dlaku, od šale, po podne, poslije podne, po strani, pod jesen, pod noć, pod starost, pod zimu, pred mrak, preko reda, preko volje, prije podne, s mirom, u beskraj, u cik zore, u inat, u početku, u stopu* та інші.

Синтагми, що складаються з прийменників та прикметників чи чисел, зливаються у одне слово, наприклад *iscijela, iskosa, isprijecka, isprva, istiha, izbliza, izdalje, iznova, izrijetka; nabolje, načisto, nadaleko, nadalje, nadugo, nagore, nagusto,*

nahero, nasitno, naslijepo, naširoko, odavna; pomalo; slijeva, snova; ucijelo, udesno, uvelike; zarana та інші.

Від прийменників та займенників утворюються такі прислівники, як *nikako, nipošto, posve, posvema, pošto, potom, sasvim, stoga, uto, zašto, zatim, zato* та інші.

Одне слово складається з груп із прийменників та прислівників, наприклад *odakle, otuda, ostrag, odostraga, odozgo, nadesno, nalijevo, nagore, nadolje, naokolo, prekjučer, unazad, poprijeko, uprijeko, dotamo, donekle, dotle, dokamo, dokle, dogore, dodalje, nagore* та інші.

У групах, що складаються з прийменників *do, od, za* і прислівників часу (які походять від іменникових і займенникових основ), кожен член має своє особливе значення, тому вони, як правило, пишуться окремо, наприклад, *do danas, do prekjučer, od jutros, od lani, za noćas, za sutra, za prekonoć, za zimus, do kada, do tada, od onda, od tada, za kada, za svagda, od nekad*. Прислівники *kada, tada, sada* можуть злитися в одне слово з цими прийменниками, напр. *dosad i do sad(a), dotad i do tad(a), zasad i za sad(a)*.

Коли два прислівники протилежного або відносного значення вживаються як один прислівник, вони записуються як напівскладене слово з тире, наприклад *atamtamo, jedanput-dvaput, gore-dolje, kako-tako, koliko-toliko, lijevo-desno, manje-više, navratnanos, ovdje-ondje, pravo-krivo, unutra-napolje, zbrda-zdola*.

Слово *nalik* - це прислівник, наприклад, *To što je donio nisu bila kliješta, nego nešto nalik*. Коли це слово доповнено прийменником *na*, воно має значення прикметника *sličan, naličan*, але воно залишається прислівником, оскільки має однакову форму з усіма іменниками, наприклад, *Lutka je dosta nalik na majmuna*.

Якісні прислівники подібно до відповідних прикметників за допомогою суфіксів *-еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-* утворюють здрібніло-пестливі форми (*тихотихенько, тихесенько, тонко-тоненко, тонесенько, тонісінько, тонюсінько...*). Такі форми прислівників можуть утворюватися і за допомогою суфіксів *-ок-, -ечк-* (*рядком-рядочком, трохи-трошечки*).

Приклад з української поезії:

„Мені однаково, чи буду

Я жити в Україні, чи ні.

Чи хто згадає, чи забуде

Мене в снігу на чужині -

Однаковісінько мені."

Т. Шевченко, В казематі

Висновки

В українському та хорватському мовознавстві є протилежні погляди на статус прислівника в системі частин мови. Тобто, один із висновків, який ми можемо зробити негайно, - це те, що ставлення граматиків постійно змінюється, як і мова. Але є багато схожості в українських та хорватських граматиках щодо прислівників. Головне те, що прислівник не має свого специфічного лексичного значення. Він служить своєрідними означеннями до прикметників, дієслів та інших прислівників; вони конкретизують їх значення. Тобто прислівники вважаються найрізноманітнішим типом слова. Вони визначаються по-різному відповідно до кількох критеріїв: функції чи ролі, яку має слово, положення чи розташування слова на синтагматичному рівні та значення.

Прислівники в українській та хорватській мовах виникли на основі інших повнозначних частин мови. Процес адвербіалізації активно відбувався і відбувається в слов'янських мовах протягом всієї історії. Цим і пояснюється наявність у них великої кількості прислівників, що утворилися з різних частин мови. Ряд прислівникових утворень цього типу сягають ще праслов'янської мови, але основна маса вживаних у сучасних слов'янських мовах прислівників, утворених шляхом адвербіалізації, виникла на ґрунті вже окремих слов'янських мов. Крім прислівників спільнослов'янського походження, успадкованих українською мовою через спільнослов'янську, в ній виникла велика кількість нових, своєрідних прислівникових утворень, причому нові прислівники виникали не лише шляхом адвербіалізації. Українська мова має у своєму складі чимало нових прислівників позаадвербіального утворення, що виникли на

українському ґрунті з первісних, простих прислівників за допомогою різних словотворчих часток тощо. Але найголовнішим, основним засобом поповнення складу прислівників української мови, як і інших слов'янських, була адвербіалізація, тобто перехід інших частин мови у прислівники. Коли ми говоримо про хорватську морфологію, ситуація схожа, що ми могли побачити у вищенаведених прикладах. Тобто є іменникові, прикметникові, займенникові, числівникові та дієслівні прислівники, а також є складні прислівники, які виникли в результаті сполучення основ різних частин мови.

Як вже сказано, є багато схожості між українськими та хорватськими прислівниками. Наприклад, ступені порівняння мають тільки прислівники на -о, -е, утворені від якісних прикметників. Потім, означальні прислівники виступають переважно в переддієслівній позиції, так само, як і прикметники щодо опорних іменників. Форми ступенів порівняння є схожі. Також, обставинні прислівники в українській мові є прислівники місця, часу, причини, мети та допустовості, а те саме маємо і в хорватській мові. Цікаве те, що місцеві прислівники поділяють на дві групи; вони можуть відповідати на питання *де* або *куди*, бо вони різняться за значенням. В українській та хорватській мовах є також модальні прислівники. Вони виражають ставлення мовця до змісту речення; вони служать для надання модальних відтінків.

В кінці можна сказати, що проблема частиномовного статусу прислівника і досьогодні залишається актуальною. Прислівники слід вважати найрізноманітнішим типом слів, описи яких дуже короткі та бідні, а часті суперечливі погляди граматиків загалом не полегшують ситуацію.

Література

1. Barić, Eugenija i drugi, Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika, Školska knjiga, Zagreb, 1979.
2. Barić, Eugenija i drugi, Hrvatska gramatika, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
3. Glušac, Maja, Prilozi kao vrsta riječi u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi, Izvorni znanstveni članak, Zbornik radova petoga hrvatskog slavističkog kongresa
4. Opća i nacionalna enciklopedija u 20 knjiga, XVI knjiga, Pe – Qu, Zagreb, 2007.
5. Skok, Joža, Žubor riječi, antologijski izbor pjesama za recitiranje, Školska knjiga, Zagreb, 1992.
6. Ševčenko, Taras, Вибрані поезії/ Izabrane pjesme, prevela s ukrajinskoga Antica Menac, Matica hrvatska, Zagreb, 2014.
7. Tadijanović, Dragutin, Srebrne svirale, Izbor pjesama, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
8. Težak i Babić, Gramatika hrvatskoga jezika, Priručnik za osnovno jezično obrazovanje, Školska knjiga, 1996.
9. Težak i Babić, Gramatika hrvatskoga jezika, Priručnik za osnovno jezično obrazovanje, Školska knjiga, 2007.
10. Timko Đitko Oksana, bilješke s predavanja, Morfologija ukrajinskog jezika, 2013.
11. Білодід, І. К., Сучасна українська літературна мова: морфологія / за заг. ред. акад. АН УРСР, К.: Наук. думка, 1969.
12. Бевзенко, С. П., Історична морфологія української мови, Закарпатське обласне видавництво Ужгород, Ужгород, 1960
13. В. М. Бойко, Я. Б. Давиденко, До проблеми вивчення лексико-граматичних розрядів прислівника, Серія "Філологічні науки" № 8, УДК 811.161.2366(075.8)
14. Вихованець, Іван і Катерина Городенська, Теоретична морфологія української мови, Університетське видавництво „Пульсари” , Київ, 2004
15. Мединська Н. М., ПРИСЛІВНИК ЯК ОЗНАКОВЕ СЛОВО У ПРЕДИКАТИВНІЙ ФУНКЦІЇ, УДК 81’367.624+164.2
16. Плющ, М. Я. та інші, Сучасна українська літературна мова, Вища школа, Київ, 2009

17. https://ukrainskamova.com/publ/ukrajinskij_pravopis_2007/pravopis_osnovi_slova/prislivniki/12-1-0-319